

J A A R B O E K

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

Commissie van Redactie:

Dr. W. F. BAX (Amsterdam).

Dr. H. ENNO VAN GELDER (Voorburg).

Dr. J. W. A. VAN HENGEL (Utrecht).

Dr. A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA (Amsterdam).

XXXVIII 1951

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP

1951

MUNTVONDSTEN

Arkel. — Enige jaren geleden werd onder de gemeente Arkel een kannetje gevonden, waarin ongeveer 150 munten uit de 16e eeuw. De inhoud werd onmiddellijk onder de vindere verdeeld. Eerst kort geleden werd het kannetje met 60 munten op het Koninklijk Penningkabinet ter bestudering aangeboden; pogingen om ook de andere aandelen te zien te krijgen bleven tot nog toe zonder resultaat. Omdat waarschijnlijk de verdeling evenredig geschied is, zonder op bijzondere typen te letten, lijkt het verantwoord het bekend geworden gedeelte als representatief voor de gehele vondst te publiceren *).

Nederlanden

Karel de Stoute, groot (emissie 1467), Vlaanderen	1
Philips de Schone, dubbele Mechelaar (em. 1485), Vlaanderen	1
groot (emissie 1489), onleesbaar	4
stuiver (emissie 1496), Brabant z.j.	2
id. (emissie 1499), Vlaanderen z.j. en 1503	2
Karel V, 4-stuivers, Brabant 1540	1
Philips II, $\frac{1}{2}$ Philipsdaalder, Holland 1572+	1
Gelderland 1564+	1
$\frac{1}{5}$ Philipsdaalder, Brabant 1563+, 1566+ (2), 1572+	4
Vlaanderen 1572+	1
Holland z.j.+ (2), z.j., 1572+ (2)	5
Utrecht 1571+	1
Gelderland 1566+ (2)	2
Overijssel 1563+, 1566+ (2), 1566	4
$\frac{1}{10}$ Philipsdaalder, Brabant 1571+ (2), 1572	3
Brabant (Maastricht) 1572	1

*) De met + gemerkte stukken zijn in 1573 van een klop voorzien.

Vlaanderen 1565+, 1571+	2
Holland z.j., 1571+, 1572+	3
Utrecht 1571+	1
$\frac{1}{20}$ Philipsdaalder, Brabant 1573	1
Holland 1572 (2)	2
Utrecht 1571, 1572, 1574	3
Bourg.rijksdaalder, Holland 1568	1
$\frac{1}{2}$ Bourg.rijksdaalder, Vlaanderen 1569	1

Bisdóm Luik

Jan van Heinsberg, vuurijzer 1479	1
Robert van Bergen, sprenger z.j.	1
Gerard van Groesbeek, rijksdaalder 1567+, 1568+	2

Hertogdom Saksen

Frederik, Johan en George, engelgroschen z.j.	1
---	---

Koninkrijk Spanje

Ferdinand en Isabella, reaal z.j.+	3
$\frac{1}{2}$ reaal z.j.	4

De munten zijn blijkens het jongste jaartal 1574 en het ontbreken van de in latere vondsten steeds vertegenwoordigde emissies van 1576 vermoedelijk in de loop van 1575 aan de grond toevertrouwd. De samenstelling van de vondst komt overeen met die van verschillende andere vondsten uit de eerste jaren van de tachtigjarige oorlog: overwegend Nederlandse munten van Philips II en daarbij enkele oudere Nederlandse munten (steeds kleine denominaties zoals hier) en een aantal Luikse, Saksische en Spaanse zilverstukken, de verreweg het meest in ons land verbreide buitenlandse soorten.

Zeer merkwaardig is het grote aantal stukken voorzien van een klop van Holland of Zeeland⁺. Deze klop is in de jaren 1573/4 aangebracht krachtens een plakkaat van 3 Febr. 1573, waarbij in Holland en Zeeland — reeds in opstand tegen Alva — de koers van de aldus gestempelde munten werd verhoogd en de omloop van niet-gestempelde stukken verboden. Na de volgende

koerswijzigingen van 1575 en 1576 verloor deze regeling haar betekenis, zodat in na 1575 verborgen muntschatten steeds een vrij groot aantal stukken zonder klop wordt aangetroffen. Dat deze hier haast ontbreken — afgezien van de kleine munten die niet aan stempeling onderworpen waren — bevestigt de datering in 1575¹⁾.

De vondst bevat de volgende aan stempeling onderworpen soorten

	ongestempeld	Holl.klop	Zeeuwse klop
4-stuiver (krabbelaar)	1		
$\frac{1}{2}$ Philipsdaalder		2	
$\frac{1}{5}$ Philipsdaalder	2	13	2
$\frac{1}{10}$ Philipsdaalder	2	7	1
1 en $\frac{1}{2}$ Bourgondische rijksdaalder	2		
Rijksdaalder van Luik		2	
Reaal van Spanje		2	1
	7	26	4

Van de 37 voor stempeling in aanmerking komende stukken zijn dus slechts 7 hiervoor niet aangeboden. De overige 23 stukken zijn te klein om gestempeld te worden; deze mochten ook zonder klop voor de nieuwe koersen worden uitgegeven.

H. E. v. G.

¹⁾ Zie: *Jaarboek* 1934, blz. 1—47; J. van Kuyk en H. Enno van Gelder, *De penningen en het geld van den Tachtigjarigen oorlog*, blz. 19—34.

Venray. — Bij het graven van een geul voor een elektrische kabel vond men in December 1948 te Castenray (Gem. Venray) 22 stuks grove zilveren munt. Zij kwamen in het bezit van de Gemeente Venray. Dezer dagen was de Burgemeester zo welwillend, de munten voor onderzoek en beschrijving aan het Kon. Penningkabinet te doen toekomen.

De munten zijn geslagen in de jaren 1631 tot 1673, ongeveer de helft in de Noordelijke, de andere in de Zuidelijke Nederlanden. In 1673 bedroeg de gemiddelde ouderdom van de eerste helft 7,7 jaar, van de tweede 19,0 jaar. Uit een voldoende aantal

muntvondsten is na te gaan of hiervoor een oorzaak aan te geven is, dan wel of het toevallig is. Op zijn vroegst kunnen de munten in 1672 begraven zijn: de toen heerschende oorlogstoestand maakt dit waarschijnlijk. Hier volgt een korte beschrijving van de vondst, die uit heele en halve ducatonen bestaat.

DUCATONS

Holland: 1662. Verk. 41.1.

West-Friesland: 1672. Verk. 61.1.

Zeeland: 1661, 1662. Verk. 81.1.

Overijsel: 1668. De letters van CONFOED·BELG zijn door elkaar geslagen op een plaatsruimte voor minder letters. Verk. 135.1.

Kampen: 1659, 1666, 1667, 1668. Vz.: CONCORDIA—RES. Zie Verk. 159.3.

1668. Vr.: CONCORDI—A·RES. Verk. 159.3 (van 1659).

Vlaanderen: 1631. Philips IV draagt een breede geplooiden halskraag (fraise). Rev. belge 1927 Hoc 27 Pl. I. 4 (van 1635).

1668. Kinderbuste van Karel II. Kz.: FLAN. Rev. belge 1928 Hoc 19 (met FLAN·) Pl. I. 4.

Brabant (Antw.): 1649. Philips IV draagt een breede geplooiden halskraag. De Witte 1001 (van 1636).

1670, 1672. Kinderbuste van Karel II. De W. 1052 (van 1668).

Brabant (Brus.): 1665. Philips IV draagt een smal halskraagje (col plat). De W. 1021 (van 1662).

HALVE DUCATONS

Vlaanderen: 1649. Philips IV draagt een smal halskraagje (petit collet). Hoc —. Zie Pl. II. 1 (van 1654). Beschrijving: zie onder.

Brabant (Antw.): 1637, 1664. Philips IV draagt een breede geplooiden halskraag. De W. 1006 (van 1651).

1670. Kinderbuste van Karel II. Het muntteken, de hand, heeft drie vingers en een duim.

Brabant (Brus.): 1633. Philips IV draagt een breede geplooid
halskraag. De W. 1022 (van 1636).

1640. Philips IV draagt een smal halskraagje. De W. 1023
(van 1637).

Volgens de rekening van Jan van der Plancke, muntmeester
te Brugge, van 24 Juli 1648 tot 9 Mei 1650, zijn 22160 halve
ducatoons geslagen. Deze komen niet voor bij Hoc en zijn even-
min in de latere jaargangen van de *Revue belge* beschreven. Daar-
om volgt hier tot slot de volledige beschrijving.

Vz. Tusschen twee parelranden: ·PHIL·III·D·G·HISP·ET·INDIAR·
REX 16(lilie)49. Buste naar rechts van Philips IV, met een
smal halskraagje (petit collet). De kop is die van den
ducaton van 1650 (Hoc Pl. I. 5), maar kleiner.

Kz. Tusschen twee parelranden: ·ARCHID·AVST·DVX·BVRG·CO·
FLAN·Z°. Gekroond koninklijk wapen. Schildhouders: twee
leeuwen. Er onder het kleinood van het Gulden Vlies.

H. A. F. K.

Bodegraven. — Enige jaren geleden werd bij het verbouwen
van een boerderij onder de gemeente Bodegraven verstoppt onder
de vloer een geglazuurd stenen potje met munten gevonden; de
munten waren oorspronkelijk in linnen gewikkeld geweest, dat
echter vrijwel geheel vergaan was. Door de welwillendheid van
de eigenaar konden de stukken op het Koninklijk Penningkabinet
bestudeerd worden.

De vondst bevatte 153 Nederlandse zilveren munten:

<i>Rijksdaalder</i>	Holland	1693	1
	West-Friesland	1694, 1695, 1707, 1708	4
	Utrecht	1699	1
	Gelderland	1699, 1707 (4), 1708	6
	Overijsel	1707, 1709	2
			14
<i>Gulden</i>	Holland	1703 (2), 1714 (5)	7
	West-Friesland	1687 (prov. wapen)	3
		1703 (3), 1706 (4), 1708, 1714 (3)	11

	Utrecht	1712, 1713(2), 1714(2)	5
	Gelderland	1697, 1701 (2), 1704 (3), 1705 (5), 1709 (5), 1710, 1712 (14), 1713 (16), 1714, 1715 (2)	50
	Nijmegen	1687	1
	Zutphen	1686	1
	Overijssel	1701 (2), 1703 (4), 1704, 1706 (7), 1707 (2)	16
	Deventer	1698	1
	Friesland	1714	1
			<hr/> 96
<i>Daalder</i>	West-Friesland	1684 (2), 1686 (8)	10
	Zeeland	1676, 1677 (2), 1679, 1680, 1681 (2), 1682	8
	Utrecht	1685 (3), 1686, 1687, 1688	6
	Zutphen	1689	1
	Overijssel	1686, 1691	2
	Deventer	1686 (3)	3
	Zwolle	1692	1
			<hr/> 31
<i>Florijn (28 st.)</i>	West-Friesland	1685	1
	Overijssel	1685 (2), 1686	3
	Deventer	1684 (2), 1686	3
	Kampen	1685 (2)	2
			<hr/> 9

Alle met klop HOL, behalve één exemplaar van Kampen, dat geklopt was met het wapen van Friesland.

<i>Dubbele stuiver</i>	Kampen	1680	1
	Friesland	1675, 1682	2
			<hr/> 3
			<hr/> 153

De jongste munten zijn de beide Gelderse guldens van 1715. Het is zeer waarschijnlijk, dat de munten nog in datzelfde jaar in de grond zijn verborgen: de aanmunting van guldens werd in West-Friesland, Utrecht, Gelderland en Overijsel regelmatig voortgezet tot 1716, 1717 of 1718 en in uit later tijd daterende vondsten komen deze jaartallen ook steeds voor, terwijl zij hier tegenover het grote aantal van 1712, 1713 en 1714 geheel ontbreken.

Op een vroege datering wijst ook het feit, dat alle florijnen geklopt zijn — zoals in een Hollandse vondst te verwachten; overwegend met HOL —. Deze klop werd in 1693 aangebracht tegelijk met een verbod van circulatie van ongeklopte achtentwintigen; in later tijd, toen het doel van dit verbod, vermindering van het in omloop brengen van nieuwe stukken, bereikt was, werd aan dit verbod niet meer de hand gehouden: vondsten uit het einde van de eeuw bevatten steeds geklopte en ongeklopte exemplaren.

De vondst vertoont hetzelfde beeld van de circulatie als andere 18e-eeuwse vondsten: enerzijds een aantal van de tussen 1676 en 1693 aangemunte minderwaardige soorten, daalders en florijnen en enkele dubbeltjes — opvallend is slechts dat schellingen geheel ontbreken —, anderzijds een groot aantal van de in 1694 ingevoerde guldens, benevens enkele rijksdaalders. Onder de guldens is het overwogen van de Gelderse, Overijsselse en Westfriese, een normaal verschijnsel: uit de muntrekeningen is bekend, dat deze munthuizen in de eerste jaren van de 18e eeuw veel meer guldens produceerden dan de andere: een conclusie omtrent herkomst of voorkeur van de eigenaar mag hieruit niet getrokken worden.

H. E. v. G.